

KARALIEM UN ĀRSTIEM jādzīvo pustumsā

TEKSTS: Evija Krūmiņa

FOTO: Ričards Briška

STILS: Lolita Graudiņa

VIDE: „Fabrikas restorāns”

„Es vienmēr eju paceltu galvu. Ārstam taču ir jābūt stājai!” ir pārliecināts kardiologs **ANDRIS SKRIDE**, kurš ne reizi vien nodēvēts arī par sirds ārstu. Teju vienīgais Skride, kurš izvēlēties nevis mākslas, bet eksakto zinātņu ceļu. Viņā rit Šeremetjevu dzimtas asinis, krietna deva drosmes un spīts. Tieši Andra spītība pirms diviem gadiem izglāba viņa pacienti Zani Lazdiņu no bezjēdzīgas padošanās diagnozei. Bet drosme mudināja nospiegt trauksmes pogu, kad Stradiņa slimnīcā 2013. gada vasarā sprāga skābekļa baloni.

Andrī klausoties, ilūzijas par ārsta profesiju nolobās slāni pa slānim. Un viņa vārdi „sirdis lūst no nepareizas dzīves” ausis skan vēl ilgi. Kā mudinot izvērtēt, cik daudz no malā stāvētāju koda un bailēm katrs sevī nesam.

obrid esi viens no pamanāmākajiem Latvijas medīkiem. Vai arī skolas gados pēc vārda kabatā nebija jāmeklē?

Radošs un aktīvs biju, jau mācoties Dzelzavas pamatskolā. Atceros, kādu laiku biju apņēmies saistīt savu dzīvi ar žurnālistiku un nodibināju skolas avīzi. Mums bija pat sava redakcija. Direktors piešķīra kādreizējās noliktavas telpu. Tikko pie tās tikām, visu izslaucījām un izberzām. Atceros, sienas bijām izlīmējuši ar plakātiem. Tur starpbrīžos arī notika visa dzīve. Kad sāku mācīties Cesvainē, arī tur ierosināju izdot skolas avīzi. Tā bija jau nedaudz nopietnāka, iznāca reizi mēnesī. Sanāca neliels biznesiņš — viens numurs maksāja 25 santīmus, bet daži avīzi pirka arī par 50 santīmiem. Tad, pāris latu nopelnījuši, redakcijā rīkojām ballītes.

Reiz teici, ka no Vidzemes nāk labākie cilvēki. Kā pagāja tava bērnība?

No bērnības un pusaudža gadiem man atmiņā visvairāk palikušas garās lauku vasaras. Protams, bija arī jāstrādā — katru vasaru vācām sienu, ravējām. Darīju visus lauku darbus, vienīgi govīs neieņamājos slaukt. Vēl man prātā ir palikuši dažādi nedarbi. Raibākās atmiņas saistās ar bal-lēm, kas tika rīkotas kultūras namā vai estrādē. Man ļoti patika dejot, un es, protams, gribēju iet. Bet, tā kā mācījos tikai 8. vai 9. klasē, lielās balles apmeklēt bija aizliegts. Tad ar brālēnu, pie kura laiku pa laikam paliku, šmaucāmies un gājām pa kluso. Par to zināja tikai viņa mamma, kura, lai gan bija stingra, šo prieciņu mums tomēr atļāva. Kad runas nonāca līdz skolai un no direktora dabūjām sutu, viņa mūs arī pamatīgi aizstāvēja. (*Smejas.*)

Skridu dzimta ir kupla. Vai savā starpā esat tuvi?

Dzimta ir ļoti saliedēta. Vecākajām paudzēm šīs attiecības gan bija vēl tuvākas. Kādreiz par vasaras galveno notikumu viennozīmīgi varēja pasludināt kapusvētkus. Man pašam šobrīd tuviniekus sanāk apciemot retāk, nekā gribētos, jo darba ritms prasa krievu daļu laika, taču kopā turamies. Īpaši tuvas man ir māsiņas (mūziķes māsas Skrides — *red. piez.*). Viņas gan vairāk uzturas ārzemēs, taču tiekamies gana bieži gan Latvijā, gan citās valstīs. Ar Laumu varam caurām naktīm sarakstīties „Whatsapp” par kādu izlasītu grāmatu vai redzētu filmu. Atceros, izlasīju Lārsona

Zanes gadījums plaši rezonēja gan Latvijā, gan ārvalstīs.

Pie tā vēl atgriezīsimies. Bet jā — parasti Latvijas pacientiem ir ļoti grūti iestāties rindā uz donēto orgānu gaidīšanu, kur nu vēl tikt tās priekšplānā. Tomēr Zani šajā transplantācijas listē iekļuva. Atceros, kad Viņē ieradās pirmo reizi, neviens nebija vajadzīgs. Taču pamazām, neformālā gaisotnē veidojot attiecības ar kolēģiem — izcilākajiem savas jomas profesionāļiem —, tik vajadzīgie un vērtīgie kontakti izveidojās.

Skridu dzimtā ir spēcīgas personības, pat izcilības. Vai šī īpašība un talanti ir pārmantoti?

Gēni ietekmē ļoti daudz ko. To teicami skaidro arī psihoterapeits *Dr. med. Artūrs Utināns*. Viņš ir sarakstījis vairākas grāmatas. Mani īpaši saista doktora darbs „DNS, matrice un cilvēku uzvedība”. Tajā viņš paudis viedokli, ka faktiski lielākā daļa cilvēka rakstura īpašību, piemēram, reliģiozitāte, greizsirdība, skaudība, ticība pārdabiskajam vai, tieši otrādi, kritiskā domāšana —, lai kā mēs negribētu, ir ģenētiski noteiktas. Caur šo prizmu uzlūkoju arī savu dzimtu. Piemēram, mans vecvecvectēvs Augusts 19. gadsimta 80. gados apprecēja meiteni no Šeremetjevu dzimtas. Viņš tajā laikā bija latviešu zemnieks un, kādā ziemā slēpojot, iepazīnās ar grāfienes meitu Veru, kura viesojās Latvijā, apmeklējot kāda ietekmīga pareizticīgās baznīcas priesterā ģimeni. Viņi iemīlējās, un Vera palika stāvoklī, tāpēc tika izraidīta

„Man pašam vairāk ir veicies, jo manas vēlmes, gaidas un ilūzijas patiesībā ir piepildījušās. Nezinu, vai augstāku spēku vai manis paša iniciatīvas dēļ.”

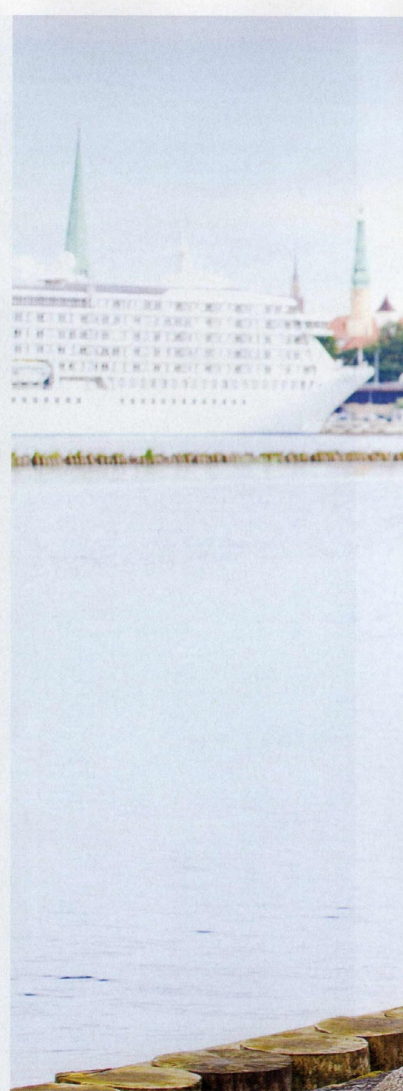
„Millenium” triloģiju, un vienu nakti līdz četriem rītā sarakstījāms un spriedām par grāmatām. Reizi gadā vai divas cenšos aizbraukt uz kādu viņu koncertu ārēmēs. Vienreiz, nebrīdinot Baibu, nopirku biļetes uz viņas koncertu Helsinkos un, neko nesakot, pārsteidzu. Jāatzīstas, reizēm savas radu saites izmantoju arī profesionālos nolūkos — sadarbojoties ar ārvalstu kolēģiem, bieži vien uzaicinu arī viņus uz kādu koncertu. Tāpat, vedot suvenīrus no Latvijas, nepērku labzamu vai rupjmai-zī, bet aizvedu māsiņu mūzikas diskus vai vectēva (gleznotājs Arijis Skride — *red. piez.*) gleznu reprodukcijas. Šāda kontaktu uzturēšana ir svarīga. Vienai no manām pacientēm tā izglāba dzīvību.

no galma aprindām un izslēgta no mantojuma. Viņa pārcēlās uz Latviju, abi ar Augustu sāka saimniekot un attīstīja tiem laikiem ievērojamu saimniecību. Pateicoties saviem radurakstiem, Vērai izdevās izglābt Augustu no nāvēssoda. Viņš bija iesaistīts 1905. gada revolūcijā un notiesāts, bet Vēra devās uz Maskavu un izlūdzās, lai nāvēssods tiek aizstāts ar rīkstes pērieniem. Pateicoties viņai, dzimta turpināja attīstīties, un domāju, ka šīs ģenētiskās mantojums — drosme un uzdrīkstēšanās — ir tikusi arī mūsu paaudzei. Iespējams, tāpēc reizēm gribu iet jaunus ceļus, nebaidos no apkārtejo domām. Drosmes gēns man nāk no Krievijas — Šeremetjevu dzimtas. Vēl mūsu dzimtā ir bijuši arī vēsturieki,

mākslinieki, mūziķi, un šī ķēde turpinās arī šodienas paaudzē.

Tu esi sava ceļa gājējs. Vai tas vienmēr ir nācies viegli?

Jā redzu, ka medicīnā cietviet pasaule notiek kaut kas jauns, bet Latvijā uz šīm inovācijām esam kūtri... (*Domā.*) Man vienkārti nav skaidrs, kāpēc tā notiek. Īpaši, ja ir runa par slimībām, ar ko cīnās jauni cilvēki. Jā, iespējams mūža nogalē pacientu ārstēšanā nevajag pielietot invazīvas metodes vai drastiskus līdzekļus, tomēr, ja cilvēks ir jauns, viņu jācenšas glābt visos iespējamajos veidos. Mūsu medicīnas sistēma ir iestūņojusi. Lai kā tiktu runāts, ka daudz kur esam pirmie, bieži

„Mēs dzīvē bieži vien baidāmies kaut ko nokavēt vai palaist garām, bet to nav iespējams izdarīt. It īpaši darbā. Nu, ko tu tur nokavēsi?”

vien tā ir propaganda un sabiedrisko attiecību māpi, jo realitātē darbi pieklibo. Uz pasaules fona augsta līmeņa medicīnā un sarežģītu slimību diagnostikā un ārstēšanā diemžēl esam krietnu soli atpalikuši.

Kāpēc izvēlējies medicīnu? Bija arī citas alternatīvas — žurnālistika, ģeogrāfija.

Jā, skolas laikā man bija trīs iespējamie varianti, domājot par savu nākotnes profesiju, — žurnālistika, ģeogrāfija un medicīna. Patika pret ģeogrāfiju, šķiet, radās mana vectēva Imanta dēļ. Viņš bija gan gleznotājs, gan ģeogrāfs. Viņš bieži brauca ceļojumos, un viņam piederēja dažādas ģeoloģiskas kolekcijas. Arī mana mamma Silva Skride ir ģeogrāfe, un

mums mājās bija ārkārtīgi daudz ģeogrāfijas grāmatu. Pusi bibliotēkas veidoja ceļojumu stāsti un apraksti, dažādas enciklopēdijas. Es biju izlasījis faktiski visu. Atceros, vasarās varēju lasīt caurām naktīm. Mācoties ģimnāzijā, valsts ģeogrāfijas olimpiādēs ieguvu arī medaļas — tas man bija kā hobijs. Bet jau astotajā klasē, kad sākās bioloģija un anatomija, mani ļoti ieinteresēja citas jomas — cilvēka ķermenis, dažādas slimības, to ārstēšana. Es centos daudz lasīt, lai izglītos papildus, un biju diezgan strikti nolēmis, ka, lai zinātu, kas notiek ar mani un kā palīdzēt sev un citiem, savu dzīvi saistīšu ar medicīnu. Visu vidusskolas laiku samērā mērķtiecīgi uz to arī gāju — mācījos

fiziku, ķīmiju un bioloģiju, tad izturēju iestājekāmenus un sāku studēt. Atceros, ģimnāzijā bija jāmacās arī latīņu valoda, ko ļoti negribēju darīt, un nesapratu, kāda tam ir jēga. Pretojos, gāju pie direktora, skaidrojos, bet redz, kā beigu beigās tieši šis zināšanas noderēja!

Tavu lēmumu ietekmēja arī Aksela Muntis „Stāsts par Sanmikelu”.

Tō izlasīju diezgan agrā vecumā, un, manuprāt, tā ir grāmatu grāmata. Kopumā to esmu izlasījis piecas reizes dažādos vecumos — pirmo reizi vidusskolā, tad studiju gados un vēlāk atkārtoti. Katru reizi pamanu ko citu, un šī grāmata mani joprojām iedvesmo. Galvenā varoņa pieceļ

„Uz pasauli raugos racionālāk nekā agrāk.
Un es vairs nesūdzos par sīkumiem.
Kad to dara cilvēki man apkārt, parasti saku, ka varu
viņus aizvest un parādīt, kur patiešām ir slikti.”

pacienti, viņa slimību diagnosticēšanas spējas, kombinējot zināšanas un intuīciju... Esmu sevi pieķēris pie domas, ka šur tur cenšos un gribu viņam līdzināties. No šī stāsta esmu aizguvis atziņu, ko pielietoju arī ikdienā, — pusi no vēlamā rezultāta ir iespējams panākt ar sarunu un attieksmi pret pacientu. Tāpat no stāsta var mācīties arī praktiskas lietas — kad esmu nostrādājis un man viss apnicis, kā arī jūtu, ka pret pacientiem kļūstu pārāk šerps, tad zinu — ir jāņem atvaļinājums. Tā darīja arī Munte. Ir jābrauc kaut kur prom, lai atgrieztos ar jaunu enerģiju. Jā, vienu brīdi tu baidies, kas notiks ar pacientiem, varbūt viņi aizies pie cita ārsta, bet, kad pēc divām nedēļām esi atgriezies, pacientu patiesībā ir vēl vairāk un viss notiek. Mēs dzīvē bieži vien

baidāmies kaut ko nokavēt vai palaist garām, bet to nav iespējams izdarīt. It īpaši darbā. Nu, ko tu tur nokavēsi? (Smejas.)

Runā, ka „Stāsts par Sanmikelu” ir jālasa jaunībā. Vēlāk autoritatīviem viedokļiem vairs tā nepakļaujamies.

Jā, tam daļēji var piekrist. Bet Muntess viedoklis, manuprāt, nav autoritatīvs. Drižāk tāds pozitīvi ietekmējošs.

Kā tev pašam veidojas attiecības ar autoritātēm?

Es cilvēkus uzklaušu, esmu atvērts dažādiem viedokļiem, tomēr man saglabājas arī savs viedoklis, pārliecība, vērtības. Dažādās dzīves jomās man ir savas autoritātes. Medicinā — profesors Aivars Lejnietis, doktors Indulis Kumsārs un

Dr. Ainārs Rudzītis. Pieejā pacientiem — izcilā kardioloģe Jānina Romanova. Zinātnē, sarežģītās lietās medicinā un attieksmē pret līdzcilvēkiem mani Austrijas kolēģi — profesore Irēne Langa un profesors Valters Klepetko. Tāpat kā ļoti daudzpusīgu personību vērtēju Valdi Zaderu. Viņš ir valsts patriots, kas ne vien bija izcils ķirurgs un medicīnas attīstības veicinātājs laikā pēc neatkarības atgūšanas, bet arī prezidents, ar kuru varējām patiesi lepoties, — ar izcilām angļu valodas zināšanām, plašu dzīvesloku, lieliskām manierēm, spēju uzrunāt un veicināt starptautiskās attiecības un sadarbību. Tāpat arī Vaira Viķe-Freiberga, kura spēj uzrunāt mūsu tautu un veicināt latvisko pašapziņu, kuras cilvēkiem reizēm pietrūkst. Viņas vārdi — „mēs esam diženi, mēs esam vareni” — bija kā nepieciešamais lādiņš, lai mēs saņemtos un apzinātos, kas esam un ko spējam. Nozīmīga personība ne vien Igaunijas, bet arī visas Baltijas valstu vēsturē, ceļā uz NATO un ES ir arī Tomass Hendriks Ilvess. Viņš ir ne tikai izcila personība, bet arī Latvijas un Igaunijas vienotājs. Tāpat mani iedvesmo Dainis Ivāns, Pēteris Vasks, manas māsiņas un vectēvs — latviešu glezniecības veģmeistars Arijs Skride.

Kāpēc izvēlējies kardiologiju?

Jau studiju gados skaitījos savas kursa grupas kardiologs. Kad katrs no mums sāka interesēties par konkrētu jomu, es nosliecos uz kardiologiju. Gribēju būt sirds ārsts. Arī pārnestā nozīmē. Tā kaut kā tas ceļš kļuva skaidrs. Studiju pēdējos kursos man kļuva saistoša arī hematoloģija. Pateicoties profesorei Sandrai Lejniecei, tā ir viena no retajām Latvijā attīstītajām medicīnas nozarēm. Tomēr tieši kardioloģija mani saistīja ar savu dinamiku. Tajā nepieciešams ātri reaģēt un rīkotos, kas ļauj izglābt cilvēkus un ātri redzēt arī rezultātus.

„Es atbalstu senču zināšanas, taču tās nedrīkst
jaukt ar nacionālismu. Ja iesim šo ceļu,
varam arī pazust.”

Ārsta profesija nereti saistās ar brūkošām ilūzijām. Vai arī tevī kaut kas ir lūzis?

Šajā ziņā man droši vien ir palaimējies. Saviem studentiem saku, ka daudzas viņu ilūzijas un stereotipi gadu gaitā diemžēl sabruku. Taču man pašam vairāk ir veicies, jo manas vēlmes, gaidas un ilūzijas patiesībā ir piepildījušās. Nezinu, vai augstāku spēku vai manis paša iniciatīvas dēļ. Daudz kas ir paveikts, pat ieviestas jaunas ārstniecības metodes. Noteikti ir sašķobījušies ilūzija par darba apmaksu, bet no profesionālā viedokļa šūdzēties nedrīkst — ir gan kolēģu, gan pacientu atzinība. Un, protams, ir milzu gandarījums, ja man kā gados jaunākam speciālistam padomu vaičā pieredzes bagātāki kolēģi. Tā ir vislielākā balva.

Medajai ir arī otra puse — negulētas nakts, kofeīna tabletes, atkarības.

Darbs, protams, ir smags. Visbiežāk — tieši psiholoģiski. Kofeīna tabletes gan neesmu mēģinājis, nedzeru pat kafiju. Ne vēlti starp medikiem ir daudz pašnāvību, arī Latvijā. Tāpat ir lielāks alkoholisma īpatsvars. Medīķi arī bieži smēķē, tā cenšoties vismaz kaut kā relaksēties. Es šo iespēju esmu atradis blakusnodarbēs. Cenšos vairāk laika pavadīt ar ģimeni, draugiem un enerģiju atgūstu sportojot. Ir jābūt tuvinieku atbalstam vai arī jāiet uz psihoterapiju. Ārstiem atbalsta psihoterapija, īpaši tiem, kuri strādā smagajās specialitātēs — hematoloģijā, kardioloģijā, onkoloģijā, intensīvajā terapijā —, manuprāt, ir ļoti vēlama. Tas, ko sniedz profesionālis, izmantojot kādu no psihoterapijas metodēm, ir efektīvāk, salīdzinot to, piemēram, ar drauga plecu. Jā, viņš uzklaustīs, bet vai spēš palīdzēt? Man šobrīd pietiek ar ģimeni, draugiem un sportu. Patiesībā neko

vairāk pagaidām neprasaš. Ja nu kādu glāzi vīna vakarā. Atceros, Baiba Skride kādā intervijā teica — man vissvarīgākā ir ģimene —, un te varu viņai tikai piekrist.

Kā tiec galā ar tumšajiem posmiem, kad visa ir par daudz?

Tādi posmi ir un būs, domāju, jebkuram ārstam. Kad darba ir par daudz — tu skrīn no slimnīcas uz lidostu, uz citu valsti un citu slimnīcu, kur esi vienu vai divas dienas, konsultējot pacientus, lasot lekcijas, piedaloties semināros. Pēc tam atbrauc atpakaļ un dodies nevis mājās, bet atpakaļ uz slimnīcu, uz darbu, kur viss

turpinās. Kad ieej tādā ritenī, uzņāk arī mēlnie, bet es vienmēr esmu kaut kā tīcis tiem pāri. Ja gadās pavisam traki, iedzeru nevis vienu glāzi vīna, bet divas. (Smejas.)

Esi teicis, ka ārstiem vajag trīs lietas — zināšanas, intuīciju un izpratni. Noderot arī veiksmē. Kā ar piekto elementu — talantu?

Talantam ir jābūt noteikti. Un vēl citām īpašībām — sūtībai un arī kritiskajai domāšanai. Pēdējos gados esmu sapratis, cik tā ārstiem ir svarīga. Lai mēs ticētu zinātnei, nevis kaut kādām pseidometodēm. Mani pēdējā laikā ļoti satrauc tas, ka pat augstas raudzes medīķi sāk nodarboties ar apšaubāmām metodēm un tām tic. Nevienu Rietumeiropas klīnikā mēs neko tādu neredzēsim.

„Kad Zani sarakstā iekļāva, atlika tikai gaidīt.

Katru rītu pieķēru sevi, par viņu domājot, vai viņa ir izturējusi kartējo nakti.”

Kas pie tā vainīgs?

Iespējams, ir pārāk daudz informācijas. Tā lieliski iedarbojas uz ierindas cilvēkiem, un, protams, pacientam ārstš var iestāstīt teju jebko. Tomēr lielākā daļa no šīm brīnummetodēm un citiem panacejiskiem līdzekļiem patiesībā ir bizness. Uzskatu, ka ikvienam ir jābūt kritiskam pret jebkuru ārstniecības metodi. Pat tādu, ko bieži vien it kā iesaka medīķi.

Kā šo kritisko domāšanu attīstīt? Ne vienmēr pietiek ar izglītību.

Domāju, te liela ietekme ir ģenietim un audzināšanai ģimenē. Arī manis minētais doktors Utināns šo apgalvojumu ir aprakstījis savā grāmatā, kā arī to pamato zinātniski pētījumi. Piemēram, viņa doktora disertācijas pētījumā tika uzrādīti pārsteidzoši dati — medicīnas studentu vidū vairāk nekā puse topošo ārstu tic dažādiem pārdabiskiem spēkiem, ir māņtīcīgi. Launas acis, horoskopi... Tas man nav saprotams.

Kam tu tīci?

Uzskatu, ka medīķiem ir jātic zinātnēi. Tas, vai mēs ticam kādam augstākam spēkam, ir atkarīgs no katra paša. Es neesmu īpaši liels baznīcā gājējs. Ja raugamies uz šo tematu, pasaulē ir tik daudz reliģiju... Daudzas no tām ierosina karus. Kurai un kam ir taisnība? Mums ir jābūt kritiskiem pret daudzām lietām. Man tu vāka ir latviskā dzīvesziņa. Tā ir ļoti pietuvināta dabai.

Arī tajā figurē Dievs.

Jā, bet kas ir Dievs? Cits to tulko kā enerģiju, cits Dievu saredz savā baznīcā. Manuprāt, šis augstākais spēks ir visa pasaule. Visa dzīvā daba. Mēs visi veidojam šo enerģiju. Vārbut to vajadzētu skaidrot caur fiziku.

Tātad mēs varam ietekmēt un mainīt pasauli ar savu enerģiju — darbiem un domām?

Atslēga ir rīcība. Dievs, daba, darbs — svēta trīsvienība. Man tuvs ir viss latviskais. Neteikšu, ka esmu nacionālists, tieši otrādi — radikālais nacionālisms, kas šobrīd izvīrējis valsts politiskajā dienaskārtībā, man ļoti nepatīk. Tā ir galējība, turklāt politiski nepareiza un valstij bīstama.

Arī tu esi iesaistījies politikā. 12. Saeimas vēlēšanās startēja tevis izveidotā partija „Izaugsme”.

Jā. Madona esmu izveidojis reģionālā līmeņa partiju, kas aktīvi turpina darboties un startēs arī nākamajās pašvaldību vēlēšanās. Tā ir viena no lietām, ko man ir pārmetuši, tomēr uzskatu, ka zināma politiskā aktivitāte nepieciešama.

Mūsu darbs ir vērtīgs, jo mudina iesaistīties arī pārējo sabiedrību — katrs pats ir tas, kas veido pārmaiņas un vidi ap sevi. Ja to nedarīsim un būsīm vienaldzīgi māl stāvētāji, pie varas nāks šie oligarhi un negodīgie spēki, kas savā varas un naudas kārē nav piebarojami.

Vai esi gatavs mainīt mediķa profesiju pret krēslu Saeimā?

Kā zināms, Saeimas deputāta amatu var apvienot ar ārsta un pedagoga profesiju, nezaudējot kvalifikāciju. Ja startētu vēlēšanās un mani ievēlētu, es strādātu Saeimā vismaz vienu vai divas sesijas. Tomēr ārsta profesiju noteikti saglabātu. Ilgstoši Saeimā gan, manuprāt, nav vajadzības būt. Ik pēc četriem vai astoņiem gadiem ir jādod vieta jaunajiem.

Šāds piemērs mums jau ir — Zatlera kungs.

Lai gan sākmā Zatlera kungs kā prezidents bija nenovērtēts, esmu priecīgs, ka viņš šajā amatā bija. Domāju, tikai tagad sāksim novērtēt kaut vai Rikojumu Nr. 2 jeb legālo valsts apvērsumu, ko Zatlers veica. Tas bija drosmīgs darbs. Valdis Zatlers un Vaira Vīķe-Freiberga, manuprāt, ir tie divi prezidenti, kas rāda izcilu priekšzīmi.

Ko pēc sevis vēlies atstāt kā ārsts?

Viens no maniem mērķiem ir Reto slimību centra izveide. Vēlos turpināt ieviest jaunas ārstēšanas metodes, lai plaušu un citu orgānu transplantācija nonāk rutīnā. Ir būtiski šīs sarežģītās slimības mācēt atpazīt, diagnosticēt un ārstēt. Cilvēkiem ir jāpalīdz tur, kur to varam izdarīt. Un tur, kur palīdzēt nevaram, nedrīkst solīt brīnumus. Protams, pacienti vienmēr cerēs līdz pēdējam, bet reizēm mediķiem ir jābūt atklātiem.

Šeit vajadzīga drosme.

Jā. Taču arī es pats ne vienmēr esmu atklāts. Varu būt atklāts par ārstniecības metodēm, tomēr, ja zinu, ka prognozes ir sliktas, tik atklāti un nežēlīgi to nesaku. Drīzāk cenšos pacientā uzturēt cerību.

Tā ir liela atbildība. Vai šī spriedze neakumulējas?

Ir smagi, jā. Tad jāiet uz ezeru un ar vindsērfinģu jādzen visu ārā.

Minēji, ka Latvijā medicīna stagnē. Vai pie vainas ir sistēma?

To, ka Latvija medicīnā pamatīgi iepaliek, lieliski apliecina empīriski dati — kaut vai zemākais vīriešu dzīves ilgums Eiropā. Pie mums daudzi medicīnā vienkārši grib gūt peļņu un ne vienmēr labākajā veidā.

„Ikvienam ir jābūt kritiskam pret jebkuru ārstniecības metodi. Pat tad, ko bieži vien it kā iesaka mediķi.”

Protams, ārstiem jāsaņem pienācīga alga, bet ir jābūt arī mēra sajūtai. Naudas raušana apdraud ne tikai pacientus, bet arī valsts drošību.

Kam jānotiek, lai sistēma mainītos?

Jānomainās paaudzei. Postpadomju un pat čēkas ietekme diemžēl ir saglabājusies joprojām. To redzu, medicīnā strādājot ikdienā. Mēs stagnējam, baidāmies no pārmaiņām.

Taču tās ir iespējamas. To pierādīja Zanes gadījums.

Kopš šī notikuma ir pagājuši vairāk nekā divi gadi. Tajā laikā tā bija milzīga uzdrīkstēšanās, ko aizsāku, jo toreiz nevienam pacientam Latvijā nebija veikta plaušu transplantācija. Zanei vairs nepalīdzēja nevienas zāles, un šī metode viņai izglāba dzīvību. Atrast šo iespēju izdevās, tikai pateicoties privātmācīņu sarunām un kontaktiem, kas izveidojās, man apmeklējot Vīni, — reizēm tikai tāpēc, lai atgādinātu par sevi, stiprinātu šīs koleģiālās attiecības. Beigu beigās Zani izdevās iekļaut transplantācijas sarakstā starp steidzamiem pacientiem. Tas laiks bija sprāngīts. Visgrūtāk bija psiholoģiskā ziņā — no brīža, kad Zani iekļāva sarakstā, līdz operācijai. Protams, arī laiks līdz iekļaušanai bija smags, jo nezinājām, vai tas vispār notiks. Turklāt pastāvēja iespēja, ka īsto brīdi esam nokāvējuši. Ja Zanei būtu pateikts, ka transplantācijas operācijai jau ir par vēlu, man tas būtu bijis liels psiholoģisks trieciens. Kad Zani sarakstā iekļāva, atlika tikai gaidīt. Katru rītu piekēru sevi, par viņu domāju, — vai viņa ir izturējusi kārtējo smago nakti, jo no šīs slimības nomirt var jebkurā brīdī. Pulmonālā hipertensija ir daudz bīstamāka un smagāka par dažiem audzējiem. Telefona šajos divos mēnešos nedrīkstēju izslēgt nevienu mirkli, jo biju galvenā kontaktpersona, kam tiktu paziņots par pozitīvu lēmumu. Tajā laikā centos arī neieplānot nevienu lidojumu. Viens gadījās, bet tad nekāvējoties informēju trešo personu, stafeti nododot tālāk. Kad saņēmām ziņu, ka donors ir atradies, nekāvējoties nozīmējām operāciju, aviodispečeri pēc mums izsūtīja lidmašīnu. Tas bija milzīgs pārbaudījums, atbildība un brīnuma vienlaikus. Domāju, mēs pierādījām, ka ir iespējams izdarīt pat to, kas reizēm šķiet nereāls. Man pašam bieži šķita, ka viss notiekošais balansē uz neiespējamības

robežas. Pat tagad, atskatoties uz notikušo, nespēju noticēt, kā to izdarījām.

Vai tu spētu paveikt ko līdzīgu vēlreiz?

Bez jau izveidotas atbalsta sistēmas — nē. Vairākiem pacientiem tas ir bijis vajadzīgs, vairāki ir nomiruši, bet sistēmas nav joprojām. Diemžēl es vairs nevaru atļauties atreiz šādu darbu veikt viens pats — bez atbalsta. Lai gan Vīnes kolēģi uzreiz pēc operācijas piedāvāja noslēgt oficiālu sadarbības līgumu ar slimnīcu, tas vēl nav izdarīts šeit valdošās iekšējās pretestības dēļ. Domāju, ka, atrodot citas durvis, šogad man tas izdosies. Darbs turpinās.

Tā bija un ir arī tava ciņa?

Noteikti.

Zanei cīnoties par savu dzīvību, jūsu attiecības pārkāpa ārsta un pacienta robežu. Cik liela nozīme mediķa profesijā ir distances ieturēšanai?

Ir dažādas pieejas. Esmu lasījis, ka daži ārsti ar saviem pacientiem iedraudzējies, citi — ne tik ļoti. Mēs ar Zani esam kļuvuši par labiem draugiem, bet tuvākie cilvēki man tomēr ir ģimene un draugi, kas iegūti skolas un studiju gados. Darbā ar pacientiem es cenšos ieturēt nelielu distanci.

„Pirms ar paceltu rādītājpirkstu skatāties uz viņiem, arī mums pašiem ir no jauna jāiemācās iet stalti, nevis nolaistiem pleciem.”

Tā ir vēl viena no lietām, ko esmu iemācījies no Aksela Mantes. Viņam ir uzskats, ka karaljiem un ārstiem jādzīvo pūstumsā. Lai sabiedrība viņiem uzticētos un novērtētu, jābūt distancei. Ir jābūt šai pietātei, un tas ir pareizi — mēs esam vieni no tiem, kas rāda priekšzīmi pārējiem.

Ko ciņā par Zanes dzīvību iemācījies pats?

Iemācījies būt stingrāks. Ārstam šad tad ir jāatsakās no emocijām. Pēc šī un citiem gadījumiem, ko savā karjerā esmu pieredzējis, esmu kļuvis mazāk emocionāls. Uz pasauli raugos racionālāk nekā agrāk. Un es vairs nesūdžos par sīkumiem. Kad to dara cilvēki man apkārt, parasti saku, ka varu viņus aizvest un parādīt, kur patiešām

ir slikti. Ir jāmācās šī samērība, pieticība un pateicība. Čīkstēt nedrīkst. Lai gan latvieši nedaudz ir čīkstētāju tauta.

Vai tev nav bail ieslēgt otrā galējībā? Pazuļēt emocionālītāti pavisam?

Ir. Un tas arī mazliet ir noticis, kā man aizrāda tuvinieki.

Ko darīt?

Jāņem atvaļinājums. (Smejas.)

Iepriekš runājām par spēju rīkoties. Kad Stradiņa slimnīcā sprāga skābekļa baloni, tu nospiedi trauksmes pogu.

Sprāga vairāki skābekļa baloni, un izcēlās liels ugunsgrēks. Visi bija panīk, bet trauksmes pogu neviens nebija iedomājies nospiegt. Bet, ja poga tur ir, tad arī jāspiež! Infektologe Aija Vilde pēc tam man ir vairākkārt pateikusies — manas skaļās balss dēļ pagrabstāva kabinetā viņa izdzirdējusi kļaidāšanu un laikus evakuējusies.

Šeit atkal ir stāsts par drosmi. Gatavību iesaistīties.

Man tas šķiet pašsaprotami.

Bet kā ar palikšanu malā? Kāpēc tik bieži tomēr esam vienaldzīgi?

Tās ir bailes. Un te, iespējams, atkal nedaudz jāpieslēdz ģenētika. Ja skatāties vēsturiski, mūsu vecvecāki un vecāki tās ir izjutuši ļoti spēcīgi amplitūdā. To lieliski parāda Orlando Faidžisa grāmata „Čukstētāji”. Tajā ir stāstīts par to, kā izveidojās komunisms un padomju sistēma, kā sākas un tika organizētas izsūtīšanas un kā padomju

vara iemācījās cilvēkos iedvest bailes. Mūsu vecvecvecākus kaut nedaudz ir izglābuši Latvijas pirmās brīvvalsts gadi, kad viņi Benjamiņa namā dzīvoja viņu, gāja uz ballēm. Tas ļāva nedaudz iemācīties drosmi, kas sastopama dažos vecākās paaudzes cilvēkos. Bet tad nāca padomju vara, kas iedzina bailes. Un tās ir saglabājušās līdz mūsu paaudzei. Tas ir laikmeta iespēdais. Krievija šīs bailes, manuprāt, ir vēl ietieitākās. Viņiem faktiski nav bijusi iespēja pa ielu iet paceltu galvu. Tomēr, pirms ar paceltu rādītājpirkstu skatāties uz viņiem, arī mums pašiem ir no jauna jāiemācās iet stalti, nevis nolaistiem pleciem. Uz sevi šo ieteikumu neattiecinu — gan pa ielu, gan slimnīcā eju paceltu galvu. Ārstam taču ir jābūt stājam!